

Afsluttende må det fremhæves, at Lahme i indledningen (s. IX) fremkommer med en meget vigtig oplysning. Det drejer sig om Socialdemokratisk Samfunds program af 1. september 1875. Dette program er kun trykt i organisationens organ »Samfundet« (1. årg. nr. 7). Ærgerligt at dette næsten totalt ukendte program ikke er medtaget i udgivelsen. Det er endnu mere utilgængeligt end Gimle-kongressens mødereferater. *Henning Grelle*

NYESTE TID

Wirtschaft und Gesellschaft im vorrevolutionären Russland. Hrsgg. v. Dietrich Geyer. Neue wissenschaftliche Bibliothek 71. Geschichte. Köln, Kiepenheuer & Witsch, 1975. 412 s. DM 32,-.

Denne fremragende vesttyske serie, som for histories vedkommende redigeres af Hans-Ulrich Wehler, har hermed fået sit første bind viet russisk historie, som skal indgå i en række planlagte bind, der alle vil belyse sammenhængen mellem økonomisk udvikling og social forandring i forskellige lande. Udvalget af bidrag til det foreliggende bind er foretaget med henblik på at råde bod på to problemer, der forhindrer vestlige historikere i på kvalificeret grundlag at stifte bekendtskab med russisk historie: sprogbarrieren og den stærke specialisering. Således er en tredjedel af bidragene oversættelser af sovjetiske arbejder.

Udgifveren, Dietrich Geyer, der også selv er blandt bidragsyderne, gør i indledningen opmærksom på, at historiske sammenligninger m.h.t. det zaristiske Rusland længe overvejende beskæftigede sig med ånds- og magthistorie, mens sociale og økonomiske forhold langt sjældnere blev berørt. Resultatet blev en »model«, der stillede Rusland og Europa op som modsatrettede og i realiteten usammenlignelige størrelser. Et andet resultat blev en opfattelse af bolsjevismen og sovjetsystemet som kvintessensen af den russiske historie, en forlængelse af »det orientalske despoti« (Karl Wittfogel) til den moderne sovjetiske totalitarisme, eller nymarxistiske klicheer om »de nye zarer«. Over for dette har i nyere tid forskere som Alexander Gerschenkron og Barrington Moore Jr. præsenteret bredt anlagte, men differentierede synteser på grundlag af økonomisk-historiske og socialhistoriske studier.

Det, der præger mange af bidragene, er historikernes bagudrettede prognoser, dvs. den moderne U-landsproblematik ført tilbage på det førrevolutionære Rusland. Man er optaget af at indordne den russiske udvikling i hele den moderne verdens udviklingsproces siden den industrielle revolution. Bogens første del indeholder bidrag til belysning af det sociale og økonomiske system i perioden før livegenskabets afskaffelse i 1861; anden dels temaer er agrarspørgsmålet og industrialiseringen i perioden mellem 1861 og Den I Verdenskrig; og tredje del behandler endelig aspekter af den sociale revolution i samme tidsrum. Værket afsluttes med en tematisk opdelt bibliografi på over 300 numre samt et sag- og personregister.

Der er altid ting, der kan diskuteres i et sådant udvalg, og man kan savne bidrag fra forskellige forskere, men via bibliografien kan man jo blot selv gå videre. Det foreliggende udvalg udgør i alle fald en stimulerende indgang til sådanne videregående studier.

Bent Jensen

B. N. Ponomarjov m. fl.: Sovjetunionens Kommunistiske Partis historie. 1. Perioden frem til 1936. København, Forlaget Tiden, 1977. 197 s. Kr. 50.00.

Moskva-loyale kommunister har altid haft behov for at være velorienteret om udviklingen i det sovjetiske kommunistiske parti. I tidligere tider kunne det i bogstaveligste for-

stand være livsvigtigt at være korrekt informeret om de indre brydninger i den kommunistiske verdensbevægelses dominerende ledelse i Moskva og i dennes ofte brat skiftende taktik og strategi. Også m.h.t. dette informationsbehov skabte Stalin orden i tingene. Efter at have fået likvideret alle andre betydende bolsjevikiske førere i forbindelse med skueprocesserne i 1930'erne lod han udarbejde en autoritativ partihistorie, populært kaldet *Kort Kursus*. Dette fantastiske og med rette berygtede eksempel på historieforfalskning af groveste art blev oversat til utallige sprog; en dansk oversættelse udkom i 1938 (Sovjeunionens kommunistiske Partis (Bolsjevikernes) Historie. Kort Gennemgang). Danmarks kommunistiske Parti udgav særlige studievejledninger til dette værk, der blev en hel generations kommunisters bibel og karakteriseret som et mesterværk i marxistisk historieskrivning og i marxistisk-leninistisk teori. Stalins partihistories letfattelige budskab gik i korthed ud på, at Stalin var Lenins sande og eneste arvtager, mens alle andre havde været »Agenter for fascistiske Spionagetjenester, Snigmordere, Diversanter og Landsforrædere« (1938-udgaven, s. 461).

Efter Stalins død og det delvise opgør med forskellige sider af Stalins politik måtte partihistorien skrives om, og i 1961 kom en dansk oversættelse af, hvad man kunne kalde Krustjov-versionen af partiets historie. Stalins rolle var nu blevet kraftigt nedtonet, og der var spage ansatser til forbehold over for nogle af hans værste udskjelser. På alle væsentlige områder fremstilledes dog partiets politik som korrekt. Efter kuppet mod Krustjov i 1964 blev partihistorien påny skrevet om, denne gang i overensstemmelse med Brežnev-regimets udlægning, og den her foreliggende oversættelse afspejler naturligvis det siddende styres seneste opfattelse. Lederen af forfatterkollektivet, Ponomarjov (ikke Ponomatjov, som der står på titelbladet), er således det kommunistiske partis centralkomité's ansvarlige sekretær for forbindelserne med fremmede kommunistiske partier.

Det er ikke et værk, der sigter højt. Sproget er stereotyp, klichéfyldt og fuld af gentagelser. Heri minder det slående om den stalinistiske forgænger fra 1930'erne. Det samme er også tilfældet, hvad angår de temaer, der særligt behandles, og den måde de behandles på. Ganske vist nævnes personen Stalin så at sige ikke (helt præcist to gange, s. 106 og 154), men de grundlæggende anskuelser fra den stalinistiske tradition fremtræder på hver eneste side, og hele værkets opbygning bærer stærkt præg af den berygtede forgænger. Selve det forhold, at partiets absolut dominerende person i perioden efter Lenins død i 1924 overhovedet ikke nævnes ved navn, er udtryk for en markant forvanskning af partihistorien, så meget mere som »partifjenderne« – især Trotskij – vies lange tirader. Som synonym for Stalin anvendes »det leninske parti« eller slet og ret »partiet«. Dette parti fremstilles som altid korrekt handlende, fordi det »bygger på videnskabeligt grundlag« (s. 147), og fordi det fører en vedvarende kamp for »marxismen-leninismens renhed« imod venstre- og højreafvigere (s. 170). I øvrigt er fremstillingen fuld af legender og fortællinger, men alene en opremsning heraf ville sprænge en anmeldelses rammer. Værket har først og fremmest interesse derved, at danske læsere nu har mulighed for ved selvsyn at stifte bekendtskab med sovjetisk historieskrivning, når den er værst, dvs. når den som her på den mest direkte og utilslørede måde er underkastet det kommunistiske partis politiske krav.

Bent Jensen

William R. Copeland: The Uneasy Alliance. Collaboration between the Finnish Opposition and the Russian Underground. 1899–1904. Suomalaisen Tiedeakatemia Toimituksia ser. B tom. 179. Helsinki, 1973. 224 s. FM 33.

Bogens emne er de finske reaktioner på den intensiverede russificeringspolitik ved århundredeskiftet. Forf.s hovedformål har været at klarlægge den finske modstandsbevægelses